RUS EDEBİYATINDAN SEÇME ÖYKÜLER

Derleyen ve Çeviren
Rasim Dirsehan Örs

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1843
EDEBÎ ESERLER: 936

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-295-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Alemdar Mah. Molla Fenari Sok. No: 28/A
Cağaloğlu-Fatih / İSTANBUL
Sertifika Numarası: 52729 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Rasim Dirsehan Örs; 1963 Mersin doğumludur. Çocukluğu Silifke ve Gülnar'da geçti. Konya Anadolu Lisesini, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesini bitirdi. 1985-87 yılları arasında, üniversitedeyken, Türkiye'de yaklaşık 5 milyon kişinin okuduğu, dünyanın üçüncü büyük mizah dergisi olan Gırgır'da mizah öyküleri yayımlandı.

1986 yılında mizah öyküsü dalında "Çok Kötü Etmişsin Memet" adlı öyküsüyle *Cumhuriyet* Gazetesi- "Yunus Nadi Ödülü"nü kazandı.

Öğrencilik yıllarında hentbol ve masatenisi başta olmak üzere, değişik spor dallarında okul ve kulüp takımlarında oynadı.

Üniversite yıllarından başlayarak, çeşitli gönüllü kampları, değişim programları ve yurtdışına yönelik mesleki çalışmaları dolayısıyla, dünyanın değişik ülkelerinde bulundu.

Askerliğini Harp Akademileri-Yüksek Askeri Bilimler Enstitüsünde İngilizce-Türkçe tercüman olarak yaptı.

Çalışma yaşamının yanı sıra yazın çalışmalarını da sürdürdü. 1998 yılında gittiği Moskova'da, 15 yıla yakın yaşadı. Moskova Plehanov Akademisinde ve özel kurslarla Rusça öğrendi. Rus arşivlerinde Türk-Rus ilişkilerini araştırdı.

Rus Basınında Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri başlıklı çalışmasıyla "2009- Cumhuriyet Gazetesi- Yunus Nadi Sosyal Bilimler Araştırması Ödülü"nü kazandı. Bu çalışması, Cumhuriyet Kitapları tarafından *Rus Basınında Kurtuluş Savaşı ve Atatürk- Devrim Yılları* adıyla 2010 yılında yayımlandı. Bu kitap, Rusya'nın saygın kitapevlerinden "Ves Mir" tarafından Rusçaya çevrilerek, 2012 yılında Rusya'da *Ruslar, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşu* adıyla Rus okurlara sunuldu.

2011 yılında *Rus Basınında Türkiye ve NATO- Soğuk Savaş Yılları* adlı kitabı Cumhuriyet Kitap tarafından yayımlandı.

Moskova'da, Türkçe-Rusça dergilerde makaleleri basıldı. Çeşitli üniversitelerde ve düşünce kuruluşlarında sunumlar yaptı. Nazım Hikmet Kütüphanesi'nde ozanın Moskova günlerini ele alan araştırmalar gerçekleştirdi.

Türk-Rus tarihi üzerindeki çalışma ve projelerini sürdürüyor.

İÇİNDEKİLER

DERLEYEN ve ÇEVİRENİN ÖN SÖZÜ • 9

PUŞKİN, Aleksandr Sergeyeviç
KÖYLÜ KIZI • 17

LERMONTOV, Mihail Yuryeviç
ŞTOSS • 39

GOGOL, Nikolay Vasilyeviç
PALTO • 57

TURGENYEV, İvan Sergeyeviç
YABAN • 87

DOSTOYEVSKİY, Fyödör Mihailoviç
İKİ İNTİHAR • 99

TOLSTOY, Lev Nikolayeviç
İNSANA NE KADAR TOPRAK YETER? • 105

GORKİY, Maksim (Aleksey Maksimoviç Peşkov)
ESKİ DOSTLAR • 121

ÇEHOV, Anton Pavleviç
İONIÇ • 139

BABEL, İsaak Emanuiloviç
İLK AŞK • 161

AVERÇENKO, Arkadiy Timofeyeviç
LENİN'E SEMPATİM VE ACIMA DUYGULARIM • 171

ÇÖRNIY, Saşa (Aleksandr Mihayloviç Glikberg)
İLK GÜNAH • 179

BULGAKOV, Mihail Afanasyeviç
TERS GELEN BEBEK • 187

MAYAKOVSKİY, Vladimir Vladimiroviç
PAZAR GÜNLERİ NEW YORK'TAN NEFRET EDİYORUM • 199

PETROV, Yevgeniy (Yevgeniy Petroviç Katayev)
NOT DEFTERİ • 209

İLF, İlya (İlya Arnoldoviç Faynzilberg)
EDEPLİ HIRSIZ • 215

YESENİN, Sergey Aleksandroviç
MARİYA'NIN ANAHTARLARI • 221

DERLEYEN VE ÇEVİRENİN ÖN SÖZÜ

Bu kitapta yer alan öyküler, 1830-1930 yılları arasında Rus edebiyatında iz bırakan isimler tarafından kaleme alınmıştır. Kuşkusuz aynı dönemlerde yaşamış ve önemli yapıtlar bırakmış daha başka yazarlar da vardır. Ancak buradaki bir amacımız da Rus edebiyatından güzel örnekler vermek kadar Rus toplumunun bu yüz yıllık dönem içinde yaşadığı aşamaları ve değişimleri yansıtmaktır. Bu bakımdan Rus dilinin ustalarının içinde bulundukları zaman dilimindeki toplumsal yapı ve düşünme biçimini konu alan yazıları, tarihsel bir akış sırası içinde seçilmeye çalışılmıştır. Bu arada uygun kabul edilebilecek bir kitap hacminin sınırları içinde kalınmaya gayret edilmesi, öykülerin uzunluklarının bu dengeyi sağlayabilecek şekilde seçilmesini gerektirmiştir.

Daha çok şiirleri ile bilinen Lermontov'un yarım kalmış öyküsü "Ştoss", daha önce hiç çevirisi yapılmadığı ve bir şairin hayal gücünün öykülerine nasıl yansıyabileceğini gösteren iyi bir örnek olacağı düşüncesiyle tercih edilmiştir.

Bir diğer ünlü ozan Yesenin'in "Mariya'nın Anahtarları" yazısı ise -yine öykü olmamakla beraber- daha önce hiç çevirisi yapılmadığı ve Rus edebiyatının ve inanç sisteminin genel hatlarını, tarihsel gelişimini, farklı bilim alanlarından yararlanarak neredeyse insanlığın varoluşundan beri ortaya koyduğu için ve bu kitabın amacına yönelik tamamlayıcı bir niteliği olacağı düşüncesiyle yeğlenmiştir. Bolşevik Devrimi'ne, sonraları karşı duruş sergilemeye başlamış Yesenin'in bu yazısı -anlaşıldığı kadarıyla- SSCB sonrası dönemde ortaya çıkabilmiştir. Bu çalışma; Kiril alfabesinin, Ruslar açısından taşıdığı önemin -"Doğu Hristiyanlığı" da denilen Ortodoks dünyasındaki Slavların ortak simgeleri olarak birliğini (Rusya önderliğinde) sürdürebilmesi için- daha iyi kavranmasına yardım edebilecektir.

Pek aklımıza gelmeyen bir ayrıntı ise Rus edebiyatının en büyük ustalarının Türk-Müslüman toplulukları içinde yaşamış ve onların

yaşantılarından gözlemler kaleme almış olduğudur. Yine ayrı bir inceleme konusu olabilecek bu yazılarda, Rus gözüyle o dönemlerde Rus devletinin sınırları içindeki Türk-Müslüman toplulukların hayatlarına ilişkin önemli gözlemler, kayıtlara geçirilmiştir. Bu örnekleri de bu seçkinin içinde görebileceksiniz.

Dikkate alınması gereken bir konu da kuşkusuz ele aldığımız bu yüz yıllık dönem boyunca hem Ruslarda hem Türklerde devletlerin, kurumların, siyasal anlayışların, yaşam koşullarının, kavramların, isimlerin, alfabelerin vb. değişikliklere uğramış olmasıdır. Örneğin bugün St. Petersburg adıyla bildiğimiz Çarlık Dönemi Rus başkentinin adının, tarihin akışı içinde bir dönem "Petrograd", Lenin'in ölümünden sonra ise "Leningrad" olarak değiştirilmiş olması, bunun en başta gelen örneklerindendir. Bu dönemlere dair çeviriler de ister istemez bu durumlardan nasibini almıştır.

Yapıtların yazılış yılları ise bazen yazılması uzun yıllar sürmüş olduğu bazen yazılışı ile basılması ya da sahneye konulması arasındaki zaman farkından dolayı bazen de eser sonradan keşfedildiği için bazı kaynaklarda farklı gösterilebilmektedir.

Severek okumanız ve yararlı olması dileğiyle!..

Rasim Dirsehan Örs
İstanbul, 2019

** **Rusçadan çeviri üzerine genel bilgilendirme***

Arkadiy, Gorkiy, Mayakovskiy, Dostoyevskiy, Çörnıy, Yevgeniy, Sergey, Nikolay vb. isimlerin Rusça orjinallerinde sonlarında "y" harfi olmakla birlikte eskiden beri yapılagelmiş çevirilerde genelde sondaki y harfi yazılmamıştır. Bu çevirilerde "y" harfi gösterilmiştir.

Özellikle İngilizce üzerinden çevrilmiş eserlerin etkisiyle, İngilizcede "ı" harfi olmadığı için olsa gerek, Rusçadaki "ı" sesleri Türkçeye "i" olarak geçmiştir. Örneğin Yazar "Saşa Çörnıy'ın" soyadı "Çörniy" ya da "Çörni" diye çevirilmiştir. Önemli bir ses farkı yaratmayan bu gibi durumlarda, yerleşmiş olan kalıpları tercih edilmiştir.

RDÖ

PUŞKİN, Aleksandr Sergeyeviç
(1799, Moskova-1837, St. Petersburg)

DAHA hayatta iken bile gelmiş geçmiş en büyük Rus şairi olarak kabul edilmiş olan Puşkin, 19. Yüzyılın ilk yarısındaki en etkili edebi şahsiyetlerinden biridir. Modern Rus edebiyatının Puşkin ile başladığı kabul edilir. Çağdaşı olan büyük Rus yazar Gogol, Puşkin için, "Rus ruhunu temsil eden olağanüstü bir kişilik, onun gibisi önümüzdeki iki yüzyılda belki gelir," demiştir.

Puşkin, klasik Batı edebiyatını ve Rus halk ruhunu sentezleyerek Rus edebiyatında "*gerçekçilik akımı*"nı başlatan isimdir.

Puşkin, anne ve baba tarafından soylu ailelerden gelmektedir. Bir dedesi Etiyopyalı Hannibal, Rus Çarı I. Petro'nun vaftiz çocuğudur. Küçük yaştan itibaren yabancı eğitmenler tarafından yetiştirilen Puşkin, 8 yaşında Fransızca öğrenmeye başlamış; 11 yaşında Fransız edebiyatının en önemli yapıtlarını tanımış ve yazarlarını örnek alarak Fransızca şiirler, öyküler vb. yazmaya başlamıştır. Ancak kendisini derinlemesine etkileyen; eski Rus türkülerini, masallarını öğrendiği yaşlı dadısı Arina olur.

On iki yaşından itibaren Çar'ın, Petersburg'daki yazlık köyü Tsarskoye Selo'da, en zeki ve yetenekli çocuklar için açtırdığı okulda altı yıl öğrenim görür. Buradaki öğrenciler, dış dünyadan soyutlanmış bir eğitime tâbi tutulmakta, şehre çıkma izni bile çok zor verilmektedir. Bu okulda yazdığı şiirlerinde, o dönemde şiirlerde kullanılmayan kaba ve gündelik sözcükleri canlı, kıvrak bir zekâ ile kullanması -gerçekçilik eğilimi- edebiyat çevrelerinin dikkatini çeker. Çok genç yaşta ünü yayılmaya başlayan Puşkin, okul yıllarından sonra Petersburg'daki eğlenceli yaşamda çokça görünmeye başlar. Özgürlükçü şiirleri ve taşlamaları bu sıralarda herkes üzerinde hayranlık uyandırır. Birçoğu yasaklanır. Rus edebiyatı tarihinde şiire olan ilgiyi hiç görülmedik biçimde arttırır.

KÖYLÜ KIZI*

İVAN Petroviç Berestov'un çiftliği eyaletlerimizden birindeydi. Berestov gençliğinde Muhafız Alayı'nda görev almıştı ama 1797 başlarında ordudan istifa ederek ayrılıp köyüne dönmüş, bir daha da orayı terk etmemişti. Yoksul ama soylu bir kadın olan karısı, doğum sırasında Berestov evden epey uzaktaki tarlalarındayken ölmüştü.

Bağ bahçe işleriyle uğraşmak Berestov'un kısa sürede toparlanmasına yardımcı oldu. Kendi çizdiği plana göre bir ev inşa etti, bir dokuma fabrikası kurdu, kazancını yoluna koydu ve kendini tüm o çevrenin en akıllı adamı olarak görmeye başladı. Berestov'un evine, köpekleriyle ailecek ziyarete gelen komşularının bile bu iddiaya bir itirazları yoktu.

Berestov; iş günlerinde kadife bir ceket, tatil günleri ve bayramlarda kendi fabrikasında dokunmuş kumaştan yapılma kostümünü giyerdi. Gelir gider hesaplarını kendisi tutar, *"Senato Haberleri"* (resmî gazete) dışında hiçbir şey okumazdı. Kibirli görülse de genelde sevilirdi. Geçinemediği tek insan ise en yakın komşusu, Grigoriy İvanoviç Muromskiy idi.

Muromskiy gerçek bir Rus soylusuydu. Servetinin büyük kısmını Moskova'da har vurup harman savurmuş, aynı dönemde dul kalmış, en sonunda elinde kalmış olan son köyüne çekilmiş ve orada çılgınlıklarına devam etmişti. Ama bu yeni bir tür çılgınlıktı. Kalan gelirinin tamamını bir İngiliz bahçesi yapmaya harcamıştı. Seyisleri İngiliz jokeyleri gibi giyinirlerdi. Kızının İngiliz dadısı vardı ve tarlaları İngiliz usûlü ekilir biçilirdi. Ama usûller yabancı olsa da yetişen gene Rus buğdayıydı ve masraflarındaki önemli azalmaya karşın Grigoriy İvanoviç'in geliri artmadığı gibi köylük yerde bile yeni borçlar yapma yollarını bulmuştu.

---

* 1830'da kaleme alınmıştır.

Ama gene de o dönemde epey karışık ve zahmetli bir iş olarak kabul edilen toprağını Opekunskiy Sovyet'te[1] ipotek etmeyi, eyalette ilk akıl eden kişi olduğundan kendisine saygı duyuluyor, hepten budala gözüyle bakılmıyordu. Onu eleştirenler arasında en serti, sesi en yüksek çıkanı Berestov'tu. Her türlü yenilikten nefret etmek, Berestov'un karakterinin en belirgin özelliğiydi. Komşusunun İngiliz hayranlığına kayıtsız kalamaz ve eleştirmek için her dakika bir vesile bulurdu. Konuklarına malını mülkünü, yaptığı düzenlemeleri gösterirken iltifat edenler olduğunda kurnazca bir gülümsemeyle:

"Evet, bendeki usûller Grigoriy İvanoviç'tekiler gibi değil. Ama hiç olmazsa İngilizlere öyküneceğiz diye mahvolacağımıza, karnımızı bari Rus usûlü doyuralım," derdi. Bu tip sözler gayretkeş komşuların eklemeleri ve süslemeleriyle birlikte Grigoriy İvanoviç'e yetiştirilirdi. İngiliz hayranının ise eleştiriye ancak gazetecilerimiz kadar tahammülü vardı. Öfkeden çılgına döner, komşusuna taktığı *"köylü ayı"* lakabını kullanmaya başlardı.

Berestov'un oğlu babasının yanına döndüğünde iki mülk sahibinin arasındaki ilişki bu durumdaydı. Delikanlı (...) Üniversitesinde öğrenim görmüştü. Askerlik mesleğine girmeye niyetliydi ancak babası buna karşıydı. Delikanlı da kendisine devlet memurluğunun uygun olmadığını düşünüyordu. İkisi de birbirine baskın çıkamıyordu. Bu arada genç Aleksey, ne olur ne olmaz diye bıyık bırakmış, yerel ağalardan biri gibi yaşamaya başlamıştı.

Aleksey gerçekten tam bir koç yiğit idi. O düzgün bedeniyle asker üniformasını üstüne çekip bir at üstünde şöyle gösterişli bir görüntü bile vermeden gençliğini bir devlet dairesinde, kâğıtların üzerinde kamburu çıkarak geçirmesi gerçekten yazık olacaktı. Avlarda yol koşulları nasıl olursa olsun onun hep birinci oluşunu gören komşuları, hep aynı ağızla ondan dişe dokunur bir kalem efendisi çıkmayacağını söylerlerdi.

Genç kızlar kendisini izleyip hayran hayran baksalar da Aleksey onlarla pek ilgilenmezdi. Onlar da bu ilgisizliği onun gizli bir aşkı olduğuna bağlarlardı. Gerçekten de onun ellerde gezen bir mektu-

[1] Opekunskiy Sovyet: İmparatoriçe Mariya tarafından kurulmuş olan Rus devlet sosyal yardım kuruluşu. Kadınların sosyal hakları, zanaatların geliştirilmesi, sağır ve dilsizlerin eğitimi, gayrimenkul tarafından teminat altına alınan nakit kredilerin verilmesi gibi projelerle ilgilenmiştir (çn.).

LERMONTOV, Mihail Yuryeviç
(1814, Moskova – 1841, Pyatigorsk)

SİVİL, felsefi ve kişisel motifleri birleştirdiği eserleriyle, Rus toplumunun ruhani yaşamındaki büyük bir ihtiyacı karşılayan Lermontov, 19. ve 20. yüzyılın önde gelen Rus yazarları ve şairleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Şiir, roman, öykü ve oyun yazarı. Babası İskoç kökenli soylu bir aileden gelen bir subaydı. Küçük yaşta annesini kaybetti. Anneannesi tarafından büyütüldü. Çocukluğu Penza eyaleti, Tarhanı kasabasında geçti. 1828'de Moskova'da soylu çocuklarının eğitim gördüğü yatılı bir okula gitti. Sonrasında başladığı Moskova Üniversitesine girdi. Buradaki toplumsal sorunların tartışıldığı entelektüel ortam kendisini geliştirme fırsatı sağladı. İlk şiirlerini burada yazdı. Daha sonra Üniversite-den ayrılıp Petersburg'da 1832'de Harp Okuluna başladı.

Puşkin'in 1837 yılında ölümü üzerine kaleme aldığı "Şairin Ölümü" adlı şiiri nedeniyle Çar yönetimince Kafkasya'ya sürüldü. Şiirinde Puşkin'in ölümünü cinayet olarak nitelemekte ve Çarlık yönetimini suçlamaktaydı. Bir yıl sonra Petersburg'a döndü. Burada *Zamanımızın Bir Kahramanı* romanını bitirdi. Şiirleri, edebiyat çevrelerinde çok beğenildi. Dönemin parlak edebiyatçıları arasına girdi.

Fransız elçisinin oğluyla yaptığı düello nedeniyle 1840'ta yeniden Kafkasya'ya sürüldü. Sürgün dönemleri, Kafkasya'ya yaptığı yolculuklar sanatını derinden etkiledi. "Mtsıri" ve "İblis" adlı uzun şiirlerini bu dönemde tamamladı. *Âşık Garip* masalını Rusçaya uyarladı.

Henüz 27 yaşında iken, 1841 yılında Kralcı bir Fransız subayla yaptığı bir düello sonucu yaşamını yitirdi. Pyatigorsk şehrinde toprağa verildi. Daha sonra 1842 yılında naaşı, Tarhanı'daki aile mezarlığına defnedildi. Şiirleri, tiyatro oyunları ve romanıyla Rus edebiyatının gelişiminde önemli etkiler yaratmıştır. Kendisinden sonraki kuşaklarda izlerini görmek mümkündür.

ŞTOSS*

I

BARON V…'nin evinde müzik gecesi vardı. Başkentin sanatçılarından ilk bölümü, bu aristokrat davete çağrılı olmanın şerefine sanatlarını sunmuş, karşılığını ödemişlerdi. Konuklar arasında birkaç edebiyatçı-yazar ve bilim insanı, iki üç tane moda dünyasından güzel, birkaç soylu kızı ve yaşlı bir de muhafız birliği subayı vardı. Onlarca aslan heykeli, ikinci misafir odasının kapılarını ve şöminesini süslüyordu; her şey usûlüne uygun gidiyordu: Pek sıkıcı da değildi, çok neşeli de.

Yeni gelen şarkıcı, tam piyanonun başına geçmiş, nota sayfalarını çevirmeye başlamıştı ki genç bir kadın esnedi, kalktı ve o sırada boşalmış olan bitişik odaya geçti. Üzerinde, saray matem törenlerinde giyilenlere benzer siyah bir elbise vardı. Omzuna tutturulmuş açık mavi fiyongun üstünde pırlanta bir monogram[1] ışıldıyordu. Orta boylu, biçimli yapılı, hareketleri ağır, birazcık da tembelce idi. Siyah, uzun ve harikulade saçları; hâlâ genç, düzgün ama solgun yüzüne gölgeler düşürüyordu ve bu yüzde düşüncelerin damgası seçiliyordu.

"Merhaba Mösyö Lugin!" dedi Minskaya, "Ben yoruldum… Bir şeyler söyleyin!" diye ilave etti ve şöminenin yanındaki geniş yumuşak koltuğa çöktü.

---

* Lermontov'un son eseri olarak bilinen 1841'de kaleme aldığı bu öykü, daha önce hiç yayımlanmamış ve yarım kalmış bir öyküdür. Üzerinde tartışmalar, şairin ölümünden sonra da devam etmiştir (çn.)
"Ştoss" eski dönemlerdWe oynanan bir iskambil oyunu ve Almanca bir erkek ismidir. Bunların yanısıra "Şto's" Rusçada "Ne?" anlamına gelen bir şekilde de kullanıldığı için yazarın pek çok kelime oyunu için ustalıkla kullandığı bir sözcük. Ne yazık ki çeviri içinde bunların tam olarak aktarılabilmesi pek mümkün olmuyor (çn.)

[1] Monogram: Bir veya daha fazla harfin ya da başka yazı birimlerinin tek bir simge oluşturmak için üst üste veya yan yana birleştirildiği bir nakıştır. (çn.).

Seslendiği kişi, karşısında oturuyordu ve hiç cevap vermedi. Odada sadece iki kişiydiler ve Lugin'in soğuk sessizliği açıkça gösteriyordu ki o Minskaya'nın hayranlarından değildi.

"Sıkıcı!" dedi Minskaya ve tekrar esnedi. "Görüyor musunuz, size karşı ne kadar teklifsiz davranıyorum!?" diye ekledi ardından.

"Bende melankoli var!" diye yanıtladı Lugin.

"Gene mi İtalya'ya gitmek istiyorsunuz?" diye sordu Minskaya, biraz sustuktan sonra.

"Gerçekten mi?"

Lugin, bu arada soruyu duymadı bile. Bacak bacak üstüne atmış, gözlerini, istem dışı, sohbet arkadaşının mermer beyazı omuzlarına dikmiş, bakmaya devam ediyordu.

"Düşünebiliyor musunuz ne kadar şanssızım, benim gibi kendisini resim sanatına adamış bir insanın başına daha kötü ne gelebilir?! İşte, iki hafta oldu; bütün insanlar bana sarı görünüyor! Ve sadece insanlar! Bütün eşyalar da iyi olmuş olsaydı, genel renk dizininin içinde uyumlu olurdu. İspanyol ekolünün galerisinde geziniyormuşum gibi düşünebilirdim. Öyle değil! Geri kalanlar eskisi gibi bir tek yüz değişmiş; bazen bana insanlarda kafa yerine limon varmış gibi geliyor."

Minskaya gülümsedi.

"Doktor çağırın," dedi.

"Doktorlar yardım edemez, melankoli bu!"

"Âşık olun!" Bu sözcükleriyle birlikte bakışlarında "Dur şuna biraz eziyet edeyim," gibi bir ifade vardı.

"Kime?"

"En azından bana!"

"Olmaz! Size benimle cilveleşmek bile sıkıcı gelir. Ayrıca açıkça söyleyeyim ki hiçbir kadın beni sevemez."

"Ya şu İtalyan kontes; sizi Napoli'de, Milan'da takip eden?.."

"İşte gördünüz mü!?" dedi dalgın dalgın Lugin. "Ben başkalarını kendimce kısıtlıyorum, bu ilişkide de olduğu gibi. Yanılmadığıma da eminim. Benim başka kadınların tutku belirtilerini uyandırdığım oldu ama çok iyi biliyorum ki bunu sadece sanata borçluyum ve insan yüreğinin bazı tellerine dokunma alışkanlığıma… Ve kaderimden çok mutlu değilim; kendime sorardım, kötü birisine âşık olabilir miyim? Hayır, çıkardı yanıt. -Ben kötüyüm- buradan yola

GOGOL, Nikolay Vasilyeviç
(1809, Velikiye Coroçintsı, Ukrayna - 1852, Moskova)

RUS roman ve oyun yazarı.
Toprak sahibi soylu bir aileden geliyordu. Dul kalan annesi tarafından büyütüldü. 1828'de çalışmaları ve projeleriyle başkent Petersburg'a büyük umutlarla gitti ancak küçük bir memur olarak yoksulluk içinde yaşamak zorunda kaldı. Fakat 1831'de yayımlanan Ukrayna folklorundan esinlendiği öykülerinden oluşan ilk kitabından sonra geniş bir ilgi gördü.

Müfettiş adlı eserinin şimşekleri üzerine çekmesi üzerine 1836'da Rusya'yı terk etti. Almanya, İtalya, Viyana'ya gitti; yolculuklarının sonunda *Ölü Canlar*'ı bitirdi. Sansürlenmiş haliyle bu kitap 1842'de yayımlandı.

Gogol, gerçek dünyada başlayıp delilik dünyasına kayan, düşü kâbusa, trajik olanı gülünce dönüştüren insan zaaflarını acımasızca gülünçleştiren metafizik bir bakışla o günün toplumsal, manevi düzeyinin üzerinde eserler yazmıştır. Kendi yarattığı bu yıkıcı güçten korkan Gogol, yaptıklarını telafi etmek istedi. Din adamlarına danıştı. Kudüs'e hacca gitti. Hatta *Ölü Canlar*'a aydınlatıcı bir ek bölüm koydu.

Ancak memnun değildi; 1852'de bunalım geçirip müsveddelerini yaktı. Son günlerini büyük acılar içinde geçirdi. Dostlarıyla bozuştu, lânetlenme korkusu içinde oruçtan bitkin düşmüş olarak 43 yaşındayken öldü.

Dostoyevskiy'nin *"Hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık,"* sözü, yazarın *Palto* adlı yapıtının taşıdığı değeri ve anlamı çok iyi ifade eder.

Başlıca Eserleri
Hikâye
- *Masallar* (1831)
- *Burun* (1833)
- *Portre* (1834)
- *Fayton* (1835)

PALTO

"...DAİRESİNDE" diyelim, ama hangi dairede olduğunu söylememek daha doğru olur. Dairelerden, askerî birliklerden, kalem odalarından, kançılaryalardan kısacası her türlü devlet kurumundan insanı daha çok sinir eden bir şey olamaz.

Artık her birey kendi şahsında toplumun tümüne hakaret edildiğini düşünüyor. Dediklerine göre, daha yakın zaman önce -hangi kentten bilmiyorum- bir sulh yargıcından gelen dilekçede en açık dille bütün devlet kurumlarının yozlaştığı ve devletin kutsal adının yerli yersiz her ortamda kullanıldığı belirtilmiş. Dilekçe ekinde kanıt olarak da her on sayfasında bir, sulh yargıcının adının, zaman zaman körkütük sarhoş bir hâlde ısrarla geçirildiği dağ gibi bir romantik eser de gönderilmiş. İşte bu yüzden bir tatsızlığa meydan vermemek için konunun geçtiği söz konusu daireye "dairenin biri" diyelim.

Evet, dairenin birinde çalışan bir memur vardı. Pek öyle mükemmel birisi denemezdi. Kısa boylu, birazcık çopur, birazcık kızıl saçlı, birazcık miyop, birazcık kafası kel, yanakları kırışık, yüzünün rengi de *"basurlu yüzü"* dedikleri renkte idi.

Ne yapsın, suç Petersburg'un iklimindeydi. Mevkisine gelince -her şeyden önce mevkisini belirtmek gerekir bizde- sözde danışman denip özde hiçbir yetkisi olmayan, -bilindiği üzre- kendilerini ısıramayacaklara saldırmak gibi gurur duydukları huyları olan bazı yazarların; doya doya dalga geçip üzerlerinde türlü türlü şaka denemeleri yaptıkları kalem efendisi denilen gruptan bir memurdu. Soyadı Başmaçkin'di. Soyadının başmaktan (ayakkabı) geldiği belliydi de ne zaman ve nasıl geldiği belli değildi. Babası ve dedesi, hatta ka-

---

* Palto, Rusça "Şinel" sözcüğünden Türkçeye çevrilmiştir. O dönemlerde bürokratların giydiği tek tip bir üstlük, bir tür üniformadır. "Parka", "kaput" vb. olarak da çevrilebilir. Hikâye 1843'te yazılmıştır. (çn.).

yınbiraderi ve bütün Başmaçkinler yılda birkaç kere altındaki pençesini değiştirdikleri çizmeler giyerlerdi. Adı ise Akakiy Akakiyeviç'ti.

Okurlara bu ad, biraz tuhaf ve özellikle aranıp bulunmuş gibi gelebilir, kesin söyleyebilirim ki bu isim hiç özellikle aranmadığı gibi başka bir isim verilmesi olanağı olmadığından verildi. Bu tam olarak şöyle oldu:

Akakiy Akakiyeviç -belleğim beni yanıltmıyorsa- 23 Mart gece yarısına doğru doğdu. Çok iyi bir insan olan rahmetli annesi memurdu. Çocuğunun vaftiz edilmesi için gereken bütün hazırlıkları yapmıştı. Annesi kapının karşısındaki yatakta yatıyordu: Sağında vaftiz babası mükemmel bir insan olan, senato kurullarında başkanlık yapmış İvan İvanoviç Yeroşkin ve vaftiz annesi, bir yerel güvenlik görevlisinin karısı olan çok yüksek ahlak sahibi Arina Semyenovna Belobrüşkova duruyordu.

Annesine seçmesi için üç ad söylediler: Mokiya, Sossiya ve bir din şehidinin adı olan Hozdazat. Ama rahmetli "Hayır, bunların üçü de sıradan adlar," dedi. Memnun etmek için takvimi çevirip başka bir yer açtılar, üç ad daha buldular: Trifiliy, Dula ve Varahasiy. "Bu ne, tam ceza gibi!" dedi yaşlı kadın. "Ömrümde duymadım böyle adlar. Varadat veya Varuh olsaydı neyse ama Trifiliy ve Varahasiy olacak şey değil!" Bir sayfa daha çevirdiler. Karşılarına "Pavsikahiy ve Vaktisiy" çıktı. "Görüyorum ki kaderi bu," dedi yaşlı kadın. "Eğer böyle olacaksa ona babasının adını vermek en iyisi. Babasının adı Akakiy'ydi, oğlunun adı da Akakiy olsun." İşte böylece Akakiy Akakiyeviç ortaya çıkmıştı. Çocuğu vaftiz ettiler, bu arada o da öyle bir ağıt tutturdu ki sanki ilerde kalem efendisi olacağı içine doğmuştu.

İşte her şey böyle olup bitti. Bunları, okurlar olayın bir zorunluluktan böyle olduğunu, başka bir ad vermenin kesinlikle mümkün olmadığını anlasınlar diye söyledik.

Daireye hangi tarihte girdiğini, kendisinin kim tarafından oraya atandığını hatırlayan yoktu. Müdürler ve şefler ne kadar sık yer değiştirirlerse değiştirsinler o hep aynı yerde, aynı mevkide, aynı pozda, yazıcı olarak kalmaya devam etmişti. Öyle ki sonraları onun, devlet memurluğu üniformasıyla ve hatta tepesindeki keliyle sırf bu görev için dünyaya gelmiş olduğu bile söylenir olmuştu.

Dairede hiç kimse ona en ufak bir saygı göstermezdi. Kapıcı, o geldiğinde yerinden kalkmadığı gibi yüzüne bile bakmaz; önünden